

УДК 658.15

**СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ
«ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА»**

*М. Ю. Абрамчук, канд. екон. наук;
А. О. Сокур, магістрант,
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007, Україна*

Стаття присвячена дослідженню підходів до визначення економічної сутності поняття «фінансова стійкість підприємства». Визначено дискусійні положення в існуючих трактуваннях. Систематизовано підходи до визначення поняття «фінансова стійкість» підприємства залежно від цільового призначення її аналізу різними користувачами.

***Ключові слова:** фінансова стійкість, платоспроможність, ліквідність, фінансові ресурси, фінансові відносини.*

ВСТУП. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Важливою складовою комплексу заходів щодо сприяння розвитку економіки України та її виходу з економічної кризи є забезпечення фінансової стійкості підприємств. Фінансова стійкість підприємства є одним з головних факторів ефективного функціонування та розвитку виробництва, впровадження досягнень науково-технічного прогресу, розвитку конкуренції, підвищення експортних можливостей підприємства, галузі та країни в цілому. Зважаючи на це, дослідження теоретико-методологічних та методичних аспектів оцінки фінансової стійкості підприємства набувають особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань визначення економічної сутності поняття «фінансова стійкість підприємства» та управління нею присвячені праці багатьох вчених, як вітчизняних так і зарубіжних, серед яких Е. Альтман, М. С. Абрютіна, О. І. Барановський, І. Бланк, В. О. Василенко, А. В. Грачев, В. В. Іванов, К. В. Ізмайлова, В. В. Ковальов, Г. О. Крамаренко, М. Я. Коробов, Л. А. Лахтіонова, В. О. Павловська, А. М. Поддєрьогін, Н. А. Мамонтова, Ю. С. Цал-Цалко та інші.

Проте, існуючи у науковій та навчальній літературі теоретичні та методичні положення щодо використання фінансової стійкості як інструмента управління фінансовою діяльністю підприємства мають значні суперечності, які на нашу думку, суттєво ускладнюють сьогодні процес оцінки фінансового стану підприємства та його фінансової діяльності.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою даної статті є узагальнення та розвиток теоретичних підходів до розкриття сутності поняття «фінансова стійкість підприємства» на основі дослідження і систематизації існуючих трактувань.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Аналіз досліджень та підходів до економічної сутності поняття «фінансова стійкість» показав, що в сучасній економічній літературі немає єдиної думки щодо її визначення. Критичний аналіз теоретичних підходів до визначення сутності та особливостей категорії «фінансова стійкість» дозволив виявити певні дискусійні положення в існуючих трактуваннях. Так, деякі автори фінансову стійкість підприємства ототожнюють лише із його платоспроможністю, ліквідністю та рентабельністю, або із фінансовою незалежністю. Інші, пов'язують фінансову стійкість зі станом фінансових ресурсів підприємства. Також, у деяких джерелах фінансова стійкість розкривається лише з позиції певних показників фінансового стану підприємства або є складовою його фінансової стабільності.

На основі ґрунтовного аналізу існуючих підходів до визначення економічної сутності поняття «фінансова стійкість» підприємства, ми прийшли к висновку, що розбіжності у трактуванні цієї категорії обумовлені відмінностями цільового призначення її аналізу різними користувачами (цієї інформації) – суб'єктами фінансових відносин підприємства. В зв'язку з цим, виходячи із змісту та розуміння поняття «фінансова стійкість» з позиції зацікавлених користувачів інформації стосовно діяльності підприємства трактування можна розподілити на три основні підходи (табл. 1).

Таблиця 1 – Підходи до визначення поняття « фінансова стійкість»

Автор	Визначення
1	2
Деталізований підхід	
М. Я. Коробов [1]	<i>Фінансова стійкість</i> – досягнення підприємством позитивних параметрів діяльності та ефективне розміщення його фінансових ресурсів
М. С. Абрютіна та О. В. Грачов [2]	<i>Фінансова стійкість</i> – надійно гарантована платоспроможність, незалежність від випадковостей ринкової кон'юнктури і поведінки партнерів
Ю. С. Цал-Цалко [3]	<i>Фінансова стійкість</i> – стан активів (пасивів) підприємства, що гарантує постійну платоспроможність
О. С. Філімоненков [4]	<i>Фінансова стійкість</i> – такий стан підприємства, коли обсяг його майна (активів) достатній для погашення зобов'язань, тобто підприємство є платоспроможним
К. В. Измайлова [5]	<i>Фінансова стійкість</i> – ступінь фінансової незалежності підприємства щодо володіння своїм майном і його використання.
В. І. Макарьєва та Л. В. Андреева [6]	<i>Фінансова стійкість</i> – стан і структура активів організацій, їх забезпеченість джерелами
А. А. Васіна [7]	<i>Фінансова стійкість</i> характеризує можливість компанії зберігати здатність погашати свої зобов'язання в майбутньому, і визначається співвідношенням власних та позикових коштів

Продовження табл. 1

1	2
Результатний підхід	
Л. А. Лахтіонова [8]	<i>Фінансова стійкість</i> – Такий стан фінансових ресурсів, при якому підприємство, вільно маневруючи грошовими коштами, здатне шляхом ефективного їх використання забезпечити безперервний процес виробничо-торговельної діяльності, а також затрати на його розширення і оновлення
Н. А. Мамонтова [9]	<i>Фінансова стійкість</i> – Економічний стан підприємства, за якого забезпечується стабільна фінансова діяльність, постійне перевищення доходів над витратами, вільний обіг грошових коштів, ефективне управління фінансовими ресурсами, безперервний процес виробництва і реалізації продукції, розширення та оновлення виробництва
Г. О. Крамаренко [10]	<i>Фінансова стійкість</i> – Такий фінансовий та економічний стан підприємства, за якого платоспроможність зберігає тенденцію до стійкості, тобто постійна у часі, а співвідношення власного і позикового капіталу перебуває у межах, які забезпечують цю платоспроможність.
В. В. Бочаров [11]	<i>Фінансова стійкість</i> – Такий стан фінансових ресурсів суб'єкта господарювання, який забезпечує розвиток підприємства переважно за рахунок власних коштів при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності за умови мінімального рівня ризику
Г. М. Лиференко [12]	<i>Фінансова стійкість</i> – такий стан фінансових ресурсів підприємства, їх розподілу та використання, який забезпечує розвиток підприємства на основі зростання прибутку та капіталу при збереженні плато- і кредитоспроможності в умовах певного рівня ризику
Г. Г. Старостенко, Н. В. Мірко [13]	<i>Фінансова стійкість</i> – Фінансовий стан підприємства, що характеризується ефективним формуванням, розміщенням та якісним використанням фінансових ресурсів для забезпечення фінансової стабільності
О. В. Павловська [14]	<i>Фінансова стійкість</i> – Спроможність підприємства за рахунок власних коштів забезпечувати запаси і витрати, не допускати невинуватого дебіторської і кредиторської заборгованості та своєчасно розраховуватися за зобов'язаннями
Системний підхід	
Г. В. Савицька [15]	<i>Фінансова стійкість</i> – Здатність суб'єкта господарювання функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у зовнішньому і внутрішньому середовищі, яке змінюється; що гарантує його постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість в межах припустимого рівня ризику
М. С. Заюкова [16]	<i>Фінансова стійкість</i> – Комплексна категорія, що відображає рівень фінансового стану та фінансових результатів підприємства, здатність виконувати свої зобов'язання та забезпечувати розвиток діяльності при збереженні кредито- та платоспроможності
І. Гнеушева, Д. Русских [17]	<i>Фінансова стійкість</i> – комплексне поняття, що відображає стабільний фінансовий стан підприємства, при якому ефективно формуються, розподіляються та використовуються фінансові ресурси, забезпечується фінансова незалежність, платоспроможність та рентабельність, розвиток діяльності на поточний і майбутній періоди
Н. М. Ступка [18]	<i>Фінансова стійкість</i> – комплексна категорія, яка характеризує стан, структуру та напрями використання фінансових ресурсів підприємства, здатність його виконувати свої зобов'язання, а також ступень захищеності капіталу від фінансових ризиків та можливість забезпечення такої стійкості, яка зумовить розширене відтворення підприємства у процесі його виробничого циклу

Деталізований (класичний) підхід [1-7]. Заснований на традиційному розумінні фінансової стійкості як стану фінансових ресурсів підприємства, який гарантує його постійну платоспроможність. В даному випадку фінансова стійкість розглядається у вузькому значенні як один з показників фінансового стану підприємства, не береться до уваги вплив внутрішніх і зовнішніх факторів на фінансовий стан підприємства, його інвестиційна привабливість та необхідність здійснювати діяльність в межах припустимого рівня ризику.

Результатний підхід [8-14]. Фінансова стійкість розглядається в статичному аспекті як певний стан фінансових ресурсів що є результатом виробничої, комерційної та фінансової діяльності підприємства і забезпечує ефективний розвиток підприємства, зростання прибутку і капіталу, безперервний процес виробництва і реалізації продукції тощо.

Системний підхід [15-18]. В його основу покладено розуміння фінансової стійкості як характеристики фінансового стану підприємства що є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства під впливом різноманітних зовнішніх та внутрішніх чинників.

Існування в економічній літературі різних підходів до визначення поняття «фінансова стійкість», на нашу думку, обумовлене низкою факторів, головним з яких, як зазначалося раніше, є мета аналізу фінансової стійкості підприємства конкретним користувачем інформації. Так, фінансова стійкість підприємства у рамках *класичного підходу* буде розглядатися переважно кредитними установами (наприклад, банками) оскільки їх цікавлять, перш за все, можливості підприємства своєчасно і в повному обсязі виконувати свої зобов'язання. Тобто фінансова стійкість у даному випадку буде розглядатися як показник платоспроможності та ліквідності.

Як результат виробничої, комерційної та фінансової діяльності підприємства, в рамках *результатного підходу*, фінансова стійкість може розглядатися як керівництвом підприємства (фінансовими службами, бухгалтерією та ін..) так і його власниками (акціонерам, учасникам) для оцінки фінансового стану підприємства, узагальнення результатів його діяльності, прийняття управлінських рішень, визначення напрямків розвитку тощо.

Фінансова стійкість у рамках *системного підходу* визначається сукупністю фінансових відносин підприємства (з інвесторами, діловими партнерами, фінансовими (кредитними) інститутами, державою тощо) що виникають у процесі формування, розподілу, перерозподілу і використанні фінансових ресурсів підприємства. *Системний підхід* може застосовуватися у будь яких випадках в залежності від потреб користувачів щодо визначення фінансової стійкості підприємства. Наприклад, для оцінки стабільності економічного середовища, в якому функціонує підприємство, і яка забезпечується державним регулюванням макроекономічних процесів у країні.

ВИСНОВКИ

Отже, з огляду на вищевказане доцільно дати три узагальнені визначення поняття «фінансова стійкість» підприємства відповідно до зазначених підходів в залежності від цільового призначення її аналізу різними користувачами.

1. Це показник фінансового стану підприємства що характеризує його ліквідність та платоспроможність.

2. Стан фінансових ресурсів підприємства що є результатом виробничої, комерційної та фінансової його діяльності і забезпечує ефективний розвиток підприємства, зростання прибутку і капіталу, безперервний процес виробництва і реалізації продукції тощо.

3. Комплексне поняття, що характеризує стабільне функціонування і сталий розвиток підприємства, що здатне вчасно розраховуватись за своїми зобов'язаннями, ефективно використовуючи свої грошові кошти; зберігає рівновагу активів і пасивів; забезпечує достатній рівень рентабельності в мінливих умовах внутрішнього і зовнішнього середовища, та здійснює свою діяльність в рамках допустимого рівня ризику.

Крім того, існування різних підходів щодо визначення поняття «фінансова стійкість» підприємства обумовлює наявність різних методичних підходів до її оцінки, які мають як певні відмінності, так і спільні риси. Відмінності у методичних підходах та відсутність систематизованої системи показників оцінки фінансової стійкості підприємства призводять до труднощів у виявленні фінансових позицій підприємства та не дають вичерпної інформації користувачам. Тому, науково-методичні підходи до оцінки фінансової стійкості підприємства потребують удосконалення відповідно до визначених підходів як необхідної умови прийняття адекватних управлінських рішень, на що будуть спрямовані наші подальші дослідження.

SYSTEMATIZATION OF APPROACHES FOR DETERMINATION OF AN ECONOMIC ESSENCE OF THE CONCEPT "COMPANY FINANCIAL STABILITY"

M. Yu. Abramchuk, A. A. Sokur,
Sumy State University,
2, Rymkivskogo-Korsakov St., 40007, Sumy, Ukraine

The article investigates approaches for determination of the economic essence of the concept "financial stability of the company." Controversial provisions in the existing interpretations are determined. The methods of the definition of "financial stability" of the enterprise, depending on the purpose of the analysis, is systematized by different users.

Keywords: financial stability, solvency, liquidity, financial resources, financial relationships.

СИСТЕМАТИЗАЦИЯ ПОДХОДОВ К ОПРЕДЕЛЕНИЮ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СУЩНОСТИ ПОНЯТИЯ «ФИНАНСОВАЯ УСТОЙЧИВОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ»

М. Ю. Абрамчук, А. А. Сокур,
Сумский государственный университет,
ул. Римского-Корсакова, 2, г. Сумы, 40007, Украина

Статья посвящена исследованию подходов к определению экономической сущности понятия «финансовая устойчивость предприятия». Выявлены дискуссионные положения в существующих трактовках. Систематизированы

підходи к определению понятия «финансовая устойчивость» предприятия в зависимости от целевого назначения ее анализа различными пользователями.

Ключові слова: *фінансова стійкість, платоспроможність, ліквідність, фінансові ресурси, фінансові відносини.*

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: навч. посіб. – 3-тє вид., перероб. і доп. / М. Я. Коробов. – К. : Знання, КОО, 2002. – 294 с.
2. Абрютіна М. С. Аналіз фінансово-економічної діяльності підприємства : 3-є изд., доп. і перераб. / М. С. Абрютіна, А. В. Грачев. – М. : Дело и Сервис, 2001. – 172 с.
3. Цал-Цалко Ю. С. Фінансова звітність підприємства та її аналіз: навч. посібник / Ю. С. Цал-Цалко. – К. : ЦУЛ, 2002. – 359 с.
4. Філімононков О. С. Фінанси підприємств: навч. посіб. / О.С. Філімононков – К.: Ніка-Центр, 2002. – 359 с.
5. Ізмайлова К. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / К. В. Ізмайлова. – К. : МАУП, 2001. – 147 с.
6. Макарьєва В. И. Аналіз хозяйственной деятельности организации / В. И. Макарьєва, Л. В. Андреева . – М. : Финансы и статистика, 2004. – 262 с.
7. Васина А. А. Финансовая диагностика и оценка проектов / А. А. Васина. – СПб. : Питер, 2004. – 448 с.
8. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : монографія / Л. А. Лахтіонова. – К. : КНЕУ, 2001. – 387 с.
9. Мамонтова Н. А. Фінансова стійкість акціонерних підприємств і методи її забезпечення (на прикладі підприємств харчової промисловості): автореф. дис.... канд. екон. наук : 08.04.01 / НАН України; Інститут економічного прогнозування. – К., 2006. – 16 с.
10. Крамаренко Г. О. Фінансовий аналіз і планування : навч. посіб. / Г. О. Крамаренко. – К. : Центр навч. літ-ри, 2003. – 262 с.
11. Шенаєв А. О. Понятіе финансовой устойчивости: ее показатели и условия обеспечения / А. О. Шенаєв // Банковские услуги. – 2008. – № 4. – С. 2–7.
12. Лиференко Г. Н. Финансовый анализ предприятия : учебное пособие / Г. Н. Лиференко. - М. : Экзамен, 2005. – 160 с.
13. Старостенко Г. Г. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / Г. Г. Старостенко, Н. В. Мірко. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 224 с.
14. Павловська В. О. Фінансовий аналіз : навч. посібн. / В. О. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька. – Вид. 2-ге, [без змін]. – К. : Вид-во КНЕУ, 2007. – 592 с.
15. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства / Г. В. Савицька. – К. : Знання, 2005. – 654 с.
16. Заюкова М. С. Фінансова стійкість та її забезпечення на підприємствах м'ясної промисловості АПК : автореф. дис. канд. екон. наук: 08.04.01 / Вінницький державний технічний університет. – К., 2003. – 27 с.
17. Гнушева І. Сучасні підходи до визначення та оцінки фінансової стійкості підприємства / І. Гнушева, Д. Русских // Економічний аналіз. – 2011. – Вип. 8, Ч. 2 – С. 86-90.
18. Ступка Н. М. Окремі аспекти оцінки фінансової стійкості підприємств / Н. М. Ступка // Університетські наукові записки. – 2005. – № 4 (16). – С. 348-354.

Надійшла до редакції 30 жовтня 2014 р.